

Tomas Hiland Eriksen, *Engaging Anthropology - The Case for a Public Presence*, Berg - New York 2006

Antropologija je, proučavajući ljudske kulture i društva, postala veoma relevantna za razumevanje današnjeg sveta, promena i problema koji u njemu nastaju. Međutim, kako ističe antropolog Tomas Eriksen u svojoj najnovijoj knjizi *Engaging anthropology*, jedna od osnovnih mana zapadnoevropske i američke antropologije s kraja XX i početka XXI veka jeste njen nedovoljan angažman u važnim javnim debatama koje se tiču kako lokalnih društava tako i svetskih tendencija. Izvan akademskih okvira, smatra Eriksen, antropolozi skoro da nisu prisutni u svakodnevnim diskusijama u medijima u pogledu različitih društvenih pitanja. Distanciranje od javnosti, izbegavanjem pisanja popularnih knjiga koje bi bile namenjene široj čitalačkoj publici, a ne samo univerzitetskom auditorijumu, pisanja kolumni u dnevnim ili nedeljnim novinama, nastupa na televizijskim i radio emisijama, Internet forumima i drugim vidovima medijske prezentacije discipline, doprinosi njenoj sve većoj učaurenosti i nedovoljnoj transparentnosti.

Na taj način samomarginalizacija antropologa u javnoj sferi utiče na to da javnost marginalizuje i minimalizuje važnost kako antropologije tako i samih antropologa kao kompetentnih lica za tumačenja društvenih pitanja. Šokantan je podatak, koji je Tomas Eriksen izneo u ovoj knjizi, da je 2004. godine kulturni magazin *Prospect* predstavio svoju listu sto najuticajnijih javnih britanskih intelektualaca na kojoj se nije našao nijedan antropolog. Očigledno odsustvo an-

tropologa iz javnih sfera zapravo dovodi u pitanje relevantnost samog predmeta i smisla antropološkog istraživanja. Budući da se antropolozi bave društvom ali u njemu uglavnom ne učestvuju aktivno putem javnih medijskih diskusija, može li se s pravom, pita se Eriksen, očekivati da ih šira javnost prihvati kao kompetentne intelektualce koji su sposobni da razumeju i objasne društvene pojave. Ujedno bi povlačenje antropologa iz javne sfere trebalo da zabrine ali i da predstavi izazov u cilju promene klime u samoj disciplini.

Osnivači moderne antropologije iz druge polovine XIX i početka XX veka, kao što su Luis Morgan, Edvard Tejlor, Džeјms Frejzer, Franc Boas, Bronislav Malinovski i mnogi drugi, pored toga što su predstavljali uvažene članove akademske zajednice, bili su veoma angažovani u javnim debatama koje su tretirale društvenopolitička pitanja tog vremena. Oni su bili deo javne intelektualne elite pored filozofa, istoričara, sociologa, arheologa i drugih koji su razmatrali velike teme poput društvene istorije, ljudske prirode, ljudske prošlosti i sadašnjosti. Budući da je u tom periodu antropologija bila u ekspanziji, mnogi od antropologa su posvećeno pisali za popularnu dnevnu i nedeljnu štampu, stručne časopise, učestvovali su u javnim interdisciplinarnim prepiskama, organizovali javne seminare i jednom rečju, aktivno su govorili izvan granica svoje discipline. U periodu između dva svetska rata dogodili su se najspektakularniji uspesi u produkciji antropoloških bestselera, na čelu sa knjigom *Obrasci kulture* Rut Benedikt i knjigom Margaret Mid *Odrastanje na Samoi*, koja se smatra najprodavnijim antropološkim delom XX veka.

Međutim, kako navodi Eriksen, uspeh Margaret Mid izvan discipline skoro da nikada nije bio podržan od strane većine svetskih antropologa, koji su u njenom radu videli samo površnu zbirku etnografskog materijala, a njeno delo smatrali isuviše angažovanim da bi bilo dovoljno naučno. On je slučaj Margaret Mid izneo kao najtransparentniji među antropolozima, čiji su stil i lakoća pisanja bili prihvatljivi za širu čitalačku publiku, ali ne i za kolege. On smatra da popularne antropološke knjige ne moraju nužno da trivijalizuju kompleksnost društvenih pojava kojima se antropolozi bave, već omogućavaju široj javnosti razgranavanje jednodimenzionalne percepcije društva i promenu ukorenjenih stavova o sebi i predrasuda o drugima.

Iako se antropologija smatra veoma zaslužnom za problematizovanje i rasvetljavanje nekih od ključnih pojmova javnog diskursa, poput rasizma i biološkog determinizma, nacionalizma i etnocentrizma, Eriksen govori o promeni klime u okviru discipline koja je nastala nakon Drugog svetskog rata, što je dovelo do njene samoizolacije u univerzitetske okvire. Još je samo nekolicina svetskih antropologa u posleratnom periodu, poput Ešlija Montagua, Kloda Levi-Strosa, Edmunda Liča ili Ernesta Gelnera (o ovom poslednjem se može diskutovati da li je pre filozof i teoretičar nacionalizma nego antropolog) bila prisutna u javnim diskusijama, putem medija, aktivno učestvujući u objašnjavanju novonastalih socijalnih i političkih pitanja. Od tog perioda pa nadalje, u krugovima antropologa, većina popularnih antropoloških knjiga bila je neretko izložena podrugljivim kritikama i ignorisanju, jer se nisu smatrale dovoljno intelektualnim. Neke od

tih knjiga nikada nisu postale antropološki klasici iako njihov kvalitet nije bio zanemarljiv.

Eriksen smatra da je čest slučaj da se antropolozi u svojim knjigama radije povlače u „mistične“ konvencije discipline nego što podstiču intelektualnu znatiželju čitalaca – neantropologa. „Uprkos njenom značajnom napretku, antropologija i dalje neguje svoj identitet kontra kulture, njeni članovi pripadaju nekoj vrsti tajnih društava čiji posvećenici poseduju izuzetne ključeve znanja, neophodne za razumevanje i davanje smisla svetu, koji su, ovaj, toliko nedostupni autsajderima. (...) Antropolozi jednostavno nisu želeli da njihov predmet postane popularan“ (Eriksen 2006:28).

Iz toga sledi da je elitistički odnos antropologa spram drugih delimično posledica jačanja njihovog identiteta kao stručnjaka koji su kompetentni za sva komplikovana društvena pitanja, u onoj meri u kojoj drugi nisu sposobni ni da ih artikulišu. Mistifikacija discipline, kao ekskluzivne delatnosti, po ovom autoru je proizvod kompleksnih društvenih pojava, koje po uverenju mnogih antropologa ne mogu da budu objašnjene neakademske jezikom razumljivim širem auditorijumu.

Profesionalna izolacija je takođe bila rezultat postmodernističke kritike velikih teorija i antropologije kao kolonijalne nauke, koja nije omogućavala drugima da govore u svoje ime već ih je ona sama definisala. Kako Eriksen navodi, „gubitak urođenika za antropologiju predstavljalo je isto što i gubitak socijalističke istočne Evrope za zapadni socijalizam“. Činilo se da je prevashodni zadatak antropologije, koji se ogledao u identifikovanju radikalno drugih, propao onog mo-

menta kada su radikalno drugi počeli sami sebe da identifikuju i na taj način promenili početnu antropološku vokaciju. I zaista, getoizacija antropologije, po Eriksenu, nikada nije bila jača nego u 80-tim i 90-tim godinama XX veka, kada su antropolozi postali skromniji u svojim tvrdnjama, zbog gubitka svog naučnog samopouzdanja, i introvertniji u pokušaju pokretanja velikih tema na široko razumljiv način.

Eriksen smatra da je najveći problem i dalje u samoj disciplini, jer kada antropolozi pišu oni najčešće nemaju na umu širu čitalačku publiku, već svoje profesore i kolege od kojih očekuju kritike. Zbog toga je „antropološki jezik“ u najvećoj meri nerazumljiv ljudima izvan univerziteta, a antropološki tekstovi su uglavnom čitljivi drugim antropolozima koji su savladali tehniku „teškog“ pisanja. Shodno tome, mnogi antropolozi ne podržavaju pisanje na popularan način, jer smatraju da bi se tako razvodnila društvena realnost. Eriksen, pak, veruje da bi se uprošćavanjem jezika ali ne i ideja, u stvari, unela veća doza kompleksnosti u razumevanje društvenih pojava među širom čitalačkom publikom.

Na kraju, sam naslov knjige *Engaging anthropology - the case for a public presence* veoma je indikativan za zaključak koji se sam nameće: neučestvovanjem u javnoj sferi javnost konstruiše akademsku realnost kao i akademske intelektualce. Tomas Eriksen nije bio pretenciozan u nameri da svojom kritikom savremenih antropoloških tendencija uveri kako je neophodno da većina antropoloških tekstova bude popularna, niti da intervenisanje antropologa u javnoj sferi bude uvek delotvorno. Čini se da je

pre pokušao da ukaže na to da ova disciplina treba da se prilagodi novim zahtevima savremenog tržišta i da se, u skladu s tim, težište novih antropoloških pitanja izmesti izvan okvira discipline u širi javni kontekst. Knjiga je veoma informativna i potkrepljena je argumentovanim stavovima koji govore o izolaciji savremene antropologije kao naučne discipline. Uprkos prosvetiteljskom nadahnuću ovog autora, može se pretpostaviti da knjiga ne pretenduje da postane antropološki klasik niti bestseler najvećim delom zbog tematike kojom se bavi. Svakako je uputno da je pročitaju neantropolozi koji su zainteresovani za to šta antropologija može da ponudi unutar i izvan discipline, i antropolozi, ako ni zbog čega drugog, onda barem zbog ideje o mogućnostima budućih angažmana neangažovanih antropologa.

Thomas Hylland Eriksen (1962) je predavač socijalne antropologije na Univerzitetu u Oslu. Član je međunarodne istraživačke organizacije *International Institute of Peace Research*. Uređivao je nekoliko stručnih magazina kao što su *Samtiden* i *Norveški antropološki magazin*. Sprovodio je terenska istraživanja na Mauricijusu i Trinidadu. Piše na temu etniciteta, politike identiteta, nacionalizama, antropoloških teorija, pitanja manjina, akademskog ili neakademskog pisanja na različite teme, uključujući pitanja nacionalizma. Takođe se bavi indijskom literaturom, evolucijom, anarhizmom i improvizovanom muzikom. Pasionirani je zagovornik angažovanog antropološkog pisanja koje može da utiče na javnost.

Jovana Diković